

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer
Egész évre	4 frt.	a lapot tagdíjajukéért kapják.	kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre	2 „	—	tárnoki —, az esetleges reklámciók pedig a
Negyedévre	1 „	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatának küldendők.

A hittanárok kongresszusa.

Az ország középiskoláiban működő hittanárok f. hó 21 és 22-én tartották első kongresszusukat. Nevezetes lépés ez, mert ezen elvileg kimondták, mit mindenki érzett, az egyesülés eszméjének szükségét, s mert a hittanárok főleg az állami gymnasiumokban való lealacsonyító helyzetének emelése érdekében hoztak fontos határozatokat. Meghívták, vetették a különböző vidéki és jellegű gymnasiumokban működő komoly férfiak mindazokat a kérdéseket, melyek középiskolánk erkölcsi színvonalának sülyedésével összefüggnek. Tanácskoztak az okokról, melyek a vallási és erkölcsi érzéknek, az úgynevezett intelligens osztálynál való eltompulását okozták.

De nem elégedtek meg a bajoknak és okaiknak constatalásával.

Tanácskoztak egyébről is.

Tanácskoztak éretten, az intelligencia magas fokának nyilvánulásával éles szemű belátással és életbölcsessel azon orvosságokról is, melyekkel a mai nyomorúságos állapotokon javítani vélnek és javítani lehet.

Köszönet érte nemes lelkesedésüknek, mert igazán itt az ideje, hogy a vallásos s főleg katolikus eszméknek megmentéséről, s a szívekbe való visszáültetéséről komolyan gondolkozzunk.

Hiszen mit látunk a társadalomban, ha ott széttekintünk.

Látjuk — sajnos! — tényleg megvalósulva azt, mit nem rég törvénybe írtak: a felekezeti lenyelés.

Az emberek jó része névleg egyik-másik vallás kötelékébe tartozik ugyan, de tényleg annak szabályai alól nemcsak a kötelmek teljesítése tekintetében, hanem hitelileg is kivonta magát. Él függetlenül, hisz saját alkotta vallási eszméi szerint. És ki ennek az oka?

Nem mondjuk, hogy egészen csak az iskola, a hitoktatás, a nevelés mai állapota, de biz' ő neki is nagyrésze van benne.

S ha most érezzük, hogy égető szükségé vált a katholicismus felújítása, igen természetes, ha figyelmünk első sorban az iskolára, s kivált a középisko-

lára esik. Ennek a feladata: erős hitet oltani az ifjúságba, s szilárd vallási meggyőződéssel vértetni fel szívét az élet küzdelmeire és kísértéseire. Bele kell oltani azon gondolatot, hogy csak az igaz hazafi, az önzetlen ember, az lelkiismeretes hivatalnok, kinek lelkét a vallás ihlete melegíti és a vallásos öntudta bátorítja.

Nagy munka vár tehát jövő századunk hitoktatóira; nagy körültekintés és szeretet kell hogy munkáikban vezérelje.

Be kell hatolniuk a szívek belsejéig, meg kell acélosítaniok ott benn a tettek rugóit a ker. szeretet tüzeivel; életszabályokat kell beoítani tanítványaik elméjébe, mert a mai család és társadalom erre se nem képes, se nem hajlandó, sőt e kötelességet nem is tartja magára nézve fennállónak.

Ismerünk nagyon követlen tapasztalásból szülőket, kik elég ügyesek gyermekeik vallási érzékét könnyelműen elrontani, de arra nem vesznek fáradságot maguknak, hogy meg is javítsák őket. Ezt a feladatot az iskolára, a nevelőre, az idegen emberre bízzák.

Mintha olyan könnyű volna a nagy csoportok vezetésében az egyeseket jól kitanulni, jellemök irányát, erkölcsi érzéküket annyira felismerni, hogy ezen alapon a vezetés munkája biztos sikert ígérhetne.

Vagy mintha az iskola mind javítóintézet volna. A családnak kell a gyermek lelkét mint tulajdonát legföltékenyebben őrizni, ártatlanságát minden szennytől megóvnia.

S vajjon hogy teszi meg a család ezt a kötelességet? Figyel-e a gyermek fejlődésekor, a gonosz vágyak és érzelmek keletkezése idején, hogy az igaz vallásos buzgalmat igyekezzék gátul oda állítani a rohanó ár pusztításai elébe?

Erre nem felelek. Csak egy esetet hozok fel: apának a szájából hallottam az ellenkezőjét. Anyira vagyunk, hogy nemcsak erkölcsi eszközt nem használnak, hanem bíunt engednek meg, és néznek el, sőt szándékosan előkészítik rá az alkalmat a fiunk serdülő korában némely szülők, egyes esetben, hogy ezzel egy más rossztól megóvják őket.

Uj, katolikus, keresztény felfogású családok kell tehát az új ezredre nevelni. Uj családok, melyek csak a földet ismerje, de óhajtja az eget is, ne csak a test szükségéről gondoskodják, de elégtessék ki a lélek vágyait is.

Es ezt más eszközzel nem lehet, elérni, csak azzal, ha az iskolát a vallás melegágyává tesszük; ha az éggel, melylyel annyi rokonságban áll, közelebbi gyakoribb összeköttetésbe hozzuk. Ha kezünket mindig ott tartjuk az ifjú szívének dobbanásánál, ha az ő misztikus után való törekvését az ég titokteljes szépségére irányítjuk, idealismusát az erények idealjainak tiszta forrásából itatjuk, kalandvágya és merészsége elébe az Isten földi országának a vallás birodalmának heroikus harcát rajzoljuk s megsoktatjuk, hogy lélekben el-eljárjon az örökkévalóság végtelen birodalmának szem nem látta csodáihoz. Ezt a célt tüzte maga elé a lezajlott hittanári kongresszus, ennek a megvalósítását akarják sierteni az ott hozott határozatok.

Ezért mi is egész lélekkel csatlakozunk eme fontos elvi határozatokhoz. Különösen szükségesnek tartjuk, a tanterv gyors és alapos revízióját, nevelés szempontjából pedig az egyetlen alkalmas eszközt a Mária társulatoknak minden gymnasiumnál való meghonosítását; a hittan tanárok anyagi helyzetének javítását, és állásuknak emelését, hogy a kik képzettségre az intézet többi tanáraival mindenkor legalább is egyenlő fokon állanak, a külsőségekben is velük egyenlő ranguakká legyenek.

Es ez utóbbit nem csak a méltányossági szempontok mondatják velünk, hanem főleg ama fontos erkölcsi mozzanatok, melyek ezen külső egyenlőségből a hittannak, és a hittanár nevelésének értékét nevelni hivatva vannak az ifjúság előtt.

Szívből üdvözljük tehát a mozgalom derék vezetőit s várjuk, hogy a szép elvek minél előbb megvalósuljanak a gyakorlatban.

Elnöki beszéd,

melylyel dr. Bognár István tud. egy. ny. r. tanár s megválasztott rektor a kongresszust f. hó 21-én megnyitotta.

Igen tisztelt gyülekezet!

Ő emineciája, Magyarország beregprimása, engem részesített azon megtisztelő megbízásban, hogy a középiskolai r. kath. hittanárok országos gyűlésének tanácskozásait vezessem. Midőn ezen kegyes megbízás következtében az elnöki székét elfoglalni szerencsém van, szívem mélyéből üdvözlöm önöket igen tisztelt uraim, s Isten bőséges malsztját kérem tanácskozásaitokhoz.

Nem rég, egy igen tekintélyes kongresszuson egyik előadó, a jelen volt nagyszámu szakértői osztatlan tetszéspólyánításai mellett, azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a nemzet nemcsak történelmében, hanem erkölcsi eiseiben is él és hogy az iskolának a meglazult erkölcsi kötelekek szorosabbra való fűzésében, különösen nagy hivatása van. Én, igen tisztelt uraim, az illusztris gyülekezet ezen kijelentéseiben, a hittanárok hivatásszerű foglalkozásá-

nak fontosságát látom, nemzeti szempontból is, hangsúlyozva. Mert azt senki sem fogja magával komolyan elhitetni, hogy akár az előadó, akár a kongresszus, akkor, mikor az állam fennmaradását biztosító erkölcsiök megőrzését sürgetik, független morálra gondoltak volna. A történelem ugyanis a mellett tanuskodik, hogy a független morál jó ugyan a szenvedélyek fölszabodítására, elféltelenítésére, de nem a meglazult erkölcsi kötelekek szorosabbra fűzésére. Azonkívül a független morál legbuzgóbb hirdetői, nemcsak beismerik, hanem érvekkel is bizonyítják, hogy az, a legujabb időig, még azon alapot sem találta meg, melyből kiindulva további kutatásait bizton eszközölhetné. A kezdet kezdetén van még és ésszeriten avval sem kecsgetheti magát senki, hogy eddigi mulasztásait majd gyors haladás által fogja kipótolni. Hisz kétezer éves már, és felépítésén több oly teremtő lángelme fáradozott, kik egy pillanatot alatt képesek voltak végre vinni, min a közönséges elmék századokon keresztül hasztalan fáradoznak. És mégsem mentek semmire. Amit az egyik épített, azt a másik minden ésszerítlenül és haszonvebetlenül lerombolta. Ily hasznavehetetlen eszközt, oly böles férfiak gyülekezete, nem ajánlhatott a nemzetnek. Oly erkölcsiökre gondolt tehát, melyekre a vallási elvek képesítik az embert. A középiskolai hittanárok pedig, ily erkölcsiök hivatásszerű oktatói. Rájok van bízva hazánk leendő értelmiségét, Isten és az általa kinyilatkoztatott igazságok eleven ismeretere oktatni és azáltal képessé tenni azt azon erények gyakorlására, melyekben őseink annyira tüdőklöttek s melyeket, ha átörököl nemzetünk, nem pusztul el.

Nagy okak van tehát, uraim, úgy is mint papoknak, úgy is mint magyaroknak, hogy hivatásszerű köteleességüket buzgón teljesítsék. — Fokozhatja buzgóságukat még annak megfontolása is, hogy nem csak előkészítő, alapvető ismereteket kell tanítványaiknak nyújtaniok, miut a többi középiskolai tantárgyakból szokás, hanem bevezetett, mert a felsőbb tanintézetekben a világi pályákra készülő ifjúság részére, rendszeres vallásoktatás már nincs. A mennyit ez a középiskolában tanul, rendes körülmények közt később is csak annyit tud vallásából. Ha ott Isten és az általa kinyilatkoztatott igazságok alapos ismeretere szert tesz, azokat megszereti, szivesen döntő bofolyást enged nekik belső és külső élete rendezésében, miáltal nemes jellemű, vallásosan erkölcsi embereké lesznek és olyanok maradnak is. Ellenben aki ott nem sajátítja el vallása ismeretét, annak tanait és parancsolatait, az tapasztalás szerint később is tudatlan marad a vallási dolgokban, minek természetes következménye, hogy nem is lelkesül értük s nem teljesíti keresztény köteleseit.

Ily nagyhorderejű következményei lévén a középiskolai vallásoktatásnak, indokolt a kívánság megtudni, megfelel-e az feladatának? Sajnos, nem dicsekedhetünk valami fényes eredménnyel. Sok hitbideg ifjú kerül ki középiskoláinából. Mi ennek az oka? Talán a hitoktatás fogyatékos volta? Nagyon tévedne, ki ezt hinné. Nagy ritkaság, hogy elterjedt erkölcsi jellegű tüneményeknek egyetlen ok szolgáljon alapul. Legtöbb esetben a legkülöneműbb okok hosszú sora szüli azokat. De mint hogy az események fonalát az élet tarka és mozgó alakjai közt nem tudjuk mindig követni gyakran egyetlen, vagy főoknak jelezük azt, mely csupán vizecsepp a csordultig megtöltött edényben. Így van ez a

jelen esetben is. Nem egy, hanem számos ok együttes hatásából származik a középiskolai hitoktatás gyakorlati eredményének kevésbé kielégítő volta.

Ezek közt első helyen kell említenem a káros benyomásokat, melyeket a tanuló már a szülői házban nyer. Nem szölok itt bővebben oly szülőkről, kik amint önmaguk hitetlenek és érzékes vágyaiknak szolgálai, úgy megengedik azt szerencsétlen gyermekeiknek is, sőt zabolátlan beszédeik s botránys tetteik által egyenesen provokálják őket ily életre. Ilyenek hála Istennek csak kevesen vannak még hazánkban. Sokkal nagyobb oly szülők száma, kik csak arról gondoskodnak, hogy gyermekeik testileg és értelmileg kifejlődjenek, művészetek és tudományokban jó előmenetelt tegyenek, hogy alkalmassákká váljanak a mindennapi élet különböző foglalkozásaira. Kik betanítják gyermekeiket, miként tarthatják meg és gyarapíthatják vagyonukat: finom modort, vagy mint mondani szokás, világias műveltséget esepgetnek beléjük, és ezzel azután azt hiszik, hogy gyermekük boldogsága meg van alapítva. Az erényesség és isteni félelem ápolásával, melyek pedig az igazi boldogság legbiztosabb alapjai, épen nem törődnek, sem fontosnak, sem szükségesnek nem tartják azt. Nem fogják-e ily elvek szüntelen hangoztatása után a gyermekek is kárba vesztetnek tekinteni azt az időt, melyek a hittan megtanulására kell fordítaniok? és nem elégszettek-e meg avval, ha annyit tudnak, hogy a vizsgálaton meg nem bukának?

A várt eredmények megbíúsulásának másik igen lényeges oka, az a vallásellenes irány, melyet a többi tantárgyak előadásánál a tanárok — fájdalom — nagy része követni jónak lát. Ez nem csak a paedagogia azon főfontosságú követelményével ellenkezik, hogy az oktatás legyen egyöntetű és egyik tárgy előadása mozdítsa elő a másik speciális célját, hanem az útasításokba is ütközik, melyek kifejezett szavakban tiltják bizonytalan, kétes, vagy teljesen önkényes hypothesisek fejtegetését és szilárd alapú igazságok gyanánti előadását a középiskolákban. És mégis, részint téves meggyőződésből, részint hiúságból, hogy ők is, a modern tudás bajnokainak tűnjének fel, sok tanár, akár kell, akár nem, ily hypothesisek fejtegetésével foglalkozik, s a vallás rovására magasztalja ez üres delíbiabokat a tapasztalatlan ifjúság előtt. Abban a korban, melyben az ember fontol és megválaszt, ily eljárás még kisebb veszélyvel jár; de az ifjú korban, mely hall és hisz, kiszámíthatlan kárt okozhat. Saját jól felfogott érdekében, magának az államhatalomnak kellene e visszaélést megszüntetni, mit legsikeresebben a tanárképzés vallásosabb irányba terelése által eszközölhetne. Megfontolhatná, hogy a vallásoktatás, míg arra törekszik, hogy feladatához képest jó keresztényeket képezzen, egyszersmind szükségképen jó polgárokat is nevel, melyekre az államnak szüksége van; mert jó ember és jó polgár egy és ugyanaz. Azért nagyon tévednek azok, kik ezt a két, oly bensőkép összefüggő dolgot egymástól elválasztják s azt vélik, hogy jó polgárokat más úton s más eszközökkel lehet képezni, mint a milyennel a jó keresztényeket nevelik. Mondjon bármit az emberi bölcsesség, lehetetlen volt s mindig is az marad, itt e földön valódi békét s igaz jólétet teremteni oly módon, mely az örök békével s boldogsággal ellenkezik.

Említem-e még a vallás-erkölcsi nevelés sikerének többi akadályait? a mai társadalmi viszonyok bomlasztó

voltát? az erkölcsrontó könyveket? a sajtó azon részét, mely úgy viselkedik, mintha a sajtószabadság egyedül a vallás és egyház tekintélyének lejtőzésére, s a jó erkölcsök meguntáztatására lenne engedélyezve; vagy végre a rossz társaságokat, melyek főleg nagyobb városokban, tehát a középiskolák székhelyein találhatók legkönnyebben.

Aki e felsorolt körülményeket figyelembe veszi, az tartózkodni fog az értelmiség közt terjedő vallási közöny és meglazult erkölcsök miatt, egyedül vagy csak főként is, középiskolai hitoktatást okozni.

Ezzel azonban nem akarom azt mondani, hogy a középiskolai hitoktatáson semmi javítani való sincs, s hogy a hittanárak rendeltetésük nagyfontosságú pályáján egytől egyig annyit tettek, mennyit tenniük lehetett és kellett volna. Valamint az egyéb foglalkozásuk közt vannak, úgy a hittanárak közt is lesznek, kik méltatlanságuk öntudatában elmondhatják az „*mea culpa*“; és valamint egyéb emberi mű rászorúl arra, hogy időről időre, a változott külső viszonyok szerint javíttassék, úgy a középiskolai hitoktatás ügye is rászorúl. Önök Uram, épen azért jöttek ma itt össze, hogy ezen javítás minél célszerűbb eszközlése fölött tanácskozzanak. Hallgassák meg tehát figyelemmel a tisztelt előadók előterjesztései; tegyék meg azokra közvetlen tapasztalataik gazdag tárházából merített szakszerű észrevételeiket; jelöljék meg a rendelkezésre álló eszközök és az adott viszonyok közt is elérhető cét kellő figyelembe vételével az irányelveket, melyek szerint baladva, tevékenységüket kívánt siker, a sikert pedig Isten áldása és a nemzet hálaja fogja követni.

Ezzel a középiskolai r. kath. hittanárak gyűlését megnyitottam nyilvánítom.

Nemzeti nyelvünk és irodalmunk fejlődése a múlt század végétől.

Irta: *Csomortáni G.*

„A magyar nyelv erős, mint a zuga rohanó vízár, elhatározott, mint a férfias elszánt akarát, s oly egyszerű s tiszta, mint az anyai hü kebel aggodalma.“ Így jellemző Veszelényi Miklós br. nyelvünköt, midőn annak diplomatikáivá tételéről folyt az országgyűlési tanácskozmány 1833-ban.

Ily kincset öröklünk mi a Gon. viseléstől. Nem méltó-e, hogy a nemzet minden egyes fia egyegy követ emeljen azon épülethez, mely e kedves nyelv emlékein emelkedve és fejlődve, annak nagyságát, fényét és dicsőségét hirdesse?

Midőn lelkünk a múlt idők nehéz csapásain szomorú érzéssel barangol át, könnyen kettős vád érhetne bennünket, ha a esendesebb idők előnyeit föl nem használjuk, mert ha felintjuk ama reformmozgalmakat, melyek hazánk belső- és külsőviszonyai, szellemi és erkölcsi szükségei szempontjából vivattak, nem utolsók azok sem, melyek nemzeti nyelvünk és irodalmunk művelődését célozták. A fiatalabb nemzedék látva s érezve a viszonyokat, melyeknek hatása alatt él — kevesek kivételével — alig tud magának számot adni az események ama láncolatáról, melyeken keresztül nemzeti nyelvünk s irodalmunk mostani állapotába jutott. Olvas-

hatja, ismerheti az öök viselt dolgait, szellemi erkölcsi állapotát: a küzdelmeket, melyeket azok a hazát védve, küllenségeikkel folytattak; olvashatja s tudhatja, mily állapotban voltak hajdan az erkölcsi szellemi s anyagi érdekek, a közügy, nép-, és osztályviszonyok, ipar, kereskedelem, de midőn mindezeket megváltozva, átalakulva látja, ámulattal kérdezheti: miként történetelt mindezen változás minden téren? ismerni óhajtja a mozgó erők jellemét, hatását s az általok feltételezett események láncolatot eredményeit, melyeken keresztül nyelvünk jelenlegi képződésébe és állapotába juthatott.

Azon nemzeti ébredést, mely 1790-ben minden téren kezdett mutatkozni, ismét azou tespedés váltotta föl, mely az 1780-iki év előtt észleltetett, a nemes tűz, mely akkor föllobogott, a kormány részéről részint erőszak, részint egyéb eszközök segítségével előtattott; pedig voltak ekkor is kypórbált jellemű, nemeseu érző honfiak, de ezek a beállott körülmények és viszonyok hatása alatt lelkileg gyászba merülve, vigasztalhatlanul epedtek nemzetök lassú enyészete miatt. Ezek közé tartozott nemzeti muzeumunk bazafias lelkű megalapítója Széchenyi Ferenc gr. is, kiről fia István történelmünk egyik legkimagaslóbb alakja így ír: „*Oh, mily sokszor látám, még mint gyenge ifjú nemes atyámat baba merülve! S már akkor villant lelkemen keresztül, hogy magasbanak, valamivel sokkal nagyobb érdekűnek kell hatni reá, mint családi vagy közéleti bajok keserűségeinek. Mert ily ke resztény férfiú, mint ő vala, ilyféle gyötrelmeket mosolygylal tűrt. Akkor nem bírtam feltozni bánatait. Be nagyok lehettek azok! Később tudám s most tudom, hogy nemzetünk alacsony létét gyászolta. A magyarnak napról-napra mélyebbre sülyedése és azon reménytelküli nézet, miszerint nem sokára és elkerülhetlenül fogna életünk végörája ütni, okozá oly sokszori keserü epedéseit. . . Nem tulajdonított a mindinkább lankadó testnek elég erőt és életet, halálos álmaiból kibontakoznia. S annyi polgári erényekkel fénylő atyám mint magyar reménytelküli szállott sírjába!*”

Ily epedő gyötrelmek és bánatos előérzelmek között a jeles Széchenyi Ferencen kívül kétségkívül még többen is szállhattak le a sírba a nemzeti föltámadás reménye nélkül. Pedig a nemzeti föltámadás első sugarai már is piroslottak szemhatárunkon.

Azon csoportokon kívül, melyeknek egyike a multak emlékeia merengve keserődesen, másika az anyagi élvezkebe merülve könnyelműen feledé a jelent, harmadika a nemzet jövőjén kétségbeesve szállott le sírjába -- volt a hazafiaknak egy lelkes kis csapatja, mely jobbra bár családokkal dacolva, még nem esett a nemzet jövője telett kétségbe.

Mennél nagyobb volt a veszély, annál ernyedtelenebb buzgalommal munkálkodtak annak elhárításán, a nemzetiség és szabadság megmentésén.

Ezen kis csoport, a közönséges elesüggedés közepett, a látszólag mindeffélekép tespedő és sorvadó korban fejtette ki a nemzeti megújodás és emelkedés egy új, hatalmas tényezőjét, a nemzeti nyelvet és irodalmat. A hazafiak e lelkes kis csoportjának köszönhetette aztán a nemzet a maga föltámadását a reá nehezöd, hosszas, dísztelen tespedéséből. Az általok előhozott, s a kényuralmi behatásoktól független

szellemi mozgalmakból ered nagyrészbén a koreszmék azon iránya, mely hatalmas visszahatást gyakorolt a kormány kényuralmi törekvései ellen, hogy az ennek következtében kénytelenített politikája megváltoztatására.

Ezen kegyeletes emlékezetre méltó hazafiaknak — tekintettel egy tárcacikk szük keretére — csak nébányát említhetem: Bessenyei György „kinek pályája úgy kezdődik, mint tárogatódal, mely küzdelemre hív, s úgy végződik, mint elégia, mely bánatosan borong. Csak az a szerencse, hogy mire a tárogató dal elégiába török: a nemzet már küzdelemre kelt és bizton haladt a diadalnak;” társai: Báróczy, Baresay, Franciások: B. Orczy Lőrinc, Gróf Teleki József, Anyos Pál, Péczely József. *A deákosok Virág Benedekig*: Baróti Szabó Dávid, Rájnis és Révai. Virág Benedek, kinek iskolájából válik ki Ráday, Kazinezy, Földi és Verseghy, kik által megteremtett a nyugateurópai irány is a klasszikainak eredményekép. Virág a költői stílt emelkedettebbé, választékosabbá képezte; „nyelvészettek, a történet tudománynak lendületet adott; a nyelvújítást bevezette és a nemzeti szellemet hatalmasabbá tette, minek következtében az általa behozott és táplált üdvös hatás még egyre fokozódott Horváth Adam és Gvadányi József műveiben. Az egyeztető irány képviselői: Verseghi Ferenc, Baicsányi János, Szentjóni Szabó László, Dajka Gábor, Dugonits, Kármán, Csokonai, Fejér György, Endrődy, Szerdahelyi, Simay és Hajnóczy, kik mint Kazinezy, kivel jobbadán egy időben kezdetek működésüket — eltérőleg töle ki csak a klasszikainak hódolt — a hagyományos magyar verset sem mellőzték. Utmutatójuk és sok tekintetben mesterük Ráday Gedeon volt, ki nemcsak a nyugateurópai versformákat, hanem a hagyományos magyar vers művelését sem zárta ki a nemzeti költészetből. Ezekből állott a hazafiaknak fönt érintett lelkes kis koszoruja, kik, jóltehet a tudatlan, vagy tespedő, vagy elnemzetietlenülül közönség részvétlensége miatt jobbára szegénységgegel, nélkülözésekkel küzdöttek, mégis szent buzgalommal, ernyedetlen kitartással fejleszték, idomíták az elhanyagolt nemzeti nyelvet: művelték, gazdagíták, emelték virágra az irodalmat; s így működve, mondhatni szív-vérökkel mentették meg az enyészettnek indult nemzetiséget. A Martinovits féle özszeesküvés miatt kivégeztetett Hajnóczyon kívül, Kazinezy Ferenc, Verseghy, Baicsányi, Szentjóni, Szabó és többen mások, huzamos időn át külföldi börtönökben sinylöttek; a kevésbbé bátrak pedig megfélemlítve, hallgattak.

(Folyt. köv.)

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Gyulafehérvár, aug. 28.

A középiskolai hitoktatás reformjáról már régóta vitáznak az illetékes tényezők. Lapunk is több ízben hozzá szözlott e fontos ügyhez. A Budapesten f. hó 21 és 22 én tartott kongresszus, a melynek munkássága a hittanítás vagy kérdésének legkisebb részletére is kiterjed, kétségkívül kiváló befolyással volt a hittan tanításának s a vallás erkölcsi nevelésnek előmozdítására.

A gyűlésen, a melyen Firezák Gyula munkácsi püspök és Fehér Ipoly pannoahalmi főpát is megjelentek, mintegy 80-an vettek részt. Bogárn István egyet. rektor s a kongresszus elnöke remek megnyitó beszédében az ifjuság hitet lenségét előmozdító főbb okokkal foglalkozott. A beszédet lapunkban közöljük.

Vaszary Kólos hercegprimás áldását küldi a gyűlekezetre s a csornai prelátus is melegen üdvözli a kongresszust.

Az első előadó *Fibiger Sándor* dr. volt, ki „A vallás-oktatás fontossága és helye a középiskolában” címen értekezett s a következő határozati javaslatot terjesztette be:

„A Budapesten 1896. augusztus 21-én tartott országos hittanári gyűlés, áthatva a vallásitanítás nagy fontosságától, helytelenül és elítél minden oly törekvést, a mely középiskolai vallásitanítás megszorítását célozza s úgy a középiskola valódi hivatása, mint a kilencszázados történelmi jog alapján kívánja, hogy a vallásérkölesi és nemzeti nevelés e legfőbb támasza, a közműveltség ez elsörangú tényezője, minél intenzívebbé tétessék középiskoláinkban.”

E javaslatot megtollotta *Mázy Engelbert* dr. pannoahalmi főiskolai tanár azzal, hogy a vallásitanítás csekély sikerének egyik főoka a felekezeti-külső iskola s abban működő tanárok vallásellenes irányzatu oktatása lévén, kérje fel a kongresszus a püspöki kart, hasson oda, hogy ez az akadály a jövőben ne fokozódjék, sőt lehetőleg elháríttassék.

A kongresszus mindkét javaslatot a legnagyobb lelkesedéssel magáévá tette.

Pokorny Emámiel szükségesnek tartja, hogy a középiskola utolsó vallásitanu osztályzata a vallási érettségi vizsgálat érvényességét nyerve el és az azon kapott osztályzat az érettségi bizonyítvány általános osztályzatának megállapításánál figyelembe véttessék.

Mázy Engelbert dr. a vallásitanárok képesítéséről beszélt. Javaslátában két új eszmével foglalkozott é. p., hogy minden hittanárjelölt egy tudományos házi dolgozatot írjon, a melylyel az illető szakkör alapfogalmaiban való szakképzettségét s a módszerében való jártasságát igazolja (ezt azonban a kongresszus nem fogadta el) s hogy a középiskolai hittanárok képesítésében és képesítésében a bölcsészet, magyar nyelv és irodalom tanulmánya is érvényesüljön. *Bognár J.* ezen javaslatot még azzal pótolja, hogy a hittanári képesítés ezentel egy országos központi vizsgálati bizottság előtt történjék, mely bizottságot szakférfiakból a magas püspöki kar állítsa össze.

Buday Gerő „A vallásitanárok állásáról és anyagi helyzetéről” értekezett. Módosítással elfogadott határozati javaslat a következő:

„A hittanárok ország s gyűlése kéri a nagyméltóságú püspöki kart, hasson oda, hogy a vallásitanárok állása a középiskoláknál törvényhozásilag biztosíttassék: És pedig a) minden olyantanár, ki a szükséges képesítés hijjával van vagy nem tölti be a rendes heti 16 órát, mint helyettes tanár alkalmaztassék és minden egyes intézetnél külön-külön az óraszámnak és a tanulóknak számának megfelelő arányos, méltányos és igazságos fizetésben részesüljön; b) minden olyan középiskolánál, a hol a vallásitanár a rendes heti 16 órát betölti, rendes tanárnak (IX. oszt. II. fok. lakáspénzzel, ötödéves pótlékkal, nyugdíjjogosultsággal) nevezessék ki s a tanári létszámba beosztassék.

Pokorny E. „A középiskolai vallásitanítás rendszerét” tárgyalta s ugyanerről beszélt *Végh Kálmán* is. Mindketten

javaslatot nyújtottak be. A kongresszus a püspöki kart kéri fel, hogy ezen javaslatokat megvissassák s a vallásoktatás tantervét kidolgozzák.

Szentkirályi Zsigmond a vallásitanítás könyveiről értekezett. Javaslátában azon tiszteletteljes óhaját nyilváníttja, hogy a püspöki kar alakíttson egy tudósokból és középiskolai hittanárokból álló tankönyvbíráló bizottságot, a melynek feladata lesz a tankönyvekről használandó műveket hit- és erkölcsitan, továbbá didaktikai és nyelvi szempontokból megbírálni és az alkalmasokat a nagyméltóságú püspök karnak engedélyezés végett ajánlani. Csak az ily módon megbírált és engedélyezett tankönyveket legyen szabad ezután használni.

Bécsy Márton „Püspöki utasítások a középiskolai vallásoktatás számára és azok megtartásának ellenőrzésére” címmel tartott előadást.

Benyújtotta a következő határozati javaslatot: Kérje meg az orsz. hittanár-gyűlés a püspöki kart, hogy 1. a köt-zéiskolai hittanítási tervhez adjon részletes utasításokat, a melyek a hittanárok munkáját irányítják; 2. a vallásgyakort latokr. nézve szintén adjon utasításokat, a melyek a megtartás mikéntjét szabályozzák; 3. az utasítások megtartásának ellenőrzésére nevezzen ki minden egyházmegye főpásztorá a helyi püspöki biztosokon kívül egyházmegyei püspök főbiztosokat.

Az ifjuság vallásgyakolatairól és a Mária kongregációkról *Komárik István* S. J. értekezett.

Benyújtott hat. javaslata a következő:

Hassanak oda a hitoktatók, hogy lehetőleg minden intézetben alakuljanak meg a Mária társulatok, a melyek a most megjelent intézeti történetek szerint a legtöbb intézetben virágoztak s melyek megszüntével megszünt a gimnáziumok vallásos jellege, s hogy e társulatokkal kapcsolatban felvirágozzék a Mária-kultusz, mint az ujjábredés első és egyedüli eszköze, továbbá a szentségek gyakorlati látogatása mint a keresztény vallásos, tiszta, ártatlan, kötelességű ifjú életnek nélkülözhetlen tápláléka.

Az utolsó előadó *Kalocsay Alán* volt. Értekezése a hittanítók és hittanárok országos egyesületének megalapításáról szólt. Határozati javaslata a következő:

Mondja ki az orsz. gyűlés, hogy a „hittanárok egyesülete” címen társulat szervezendő, a melynek tagja lehet minden hittanítással foglalkozó római katolikus áldozópap és minden római katolikus világi tanár. Mondja ki az országos gyűlés, hogy már most megalakultnak tekint az egyesületet, s a jelenlevők tagjánul jelentik magukat. A társulat rögtöni szervezésére bizottság küldetik ki, melynek sürgős feladata a társulat minél előbb összehívandó alakuló közgyűlése elé a szervezet s az alapszabályok kész tervezetét terjesztetni.

Végh Kálmán pótló-javaslatot terjesztett a gyűlés elé. Javaslata a következő:

Mondja ki a nagygyűlés, hogy a hitoktatók országos gyűlése által egyhangulag elfogadott Szent Gellért egyesület eszméjét helyesli s a szervezendő egyesület megalakítása esetén a hittanárok országos egyesületét annak tagjánul tekintti és fentartván saját különleges érdekeinek megóvását e Szent Gellért-egyesület által kitűzött és minden magya-

papot közösen érdeklő célokat legjobb erejével együtt munkálja.

A gyűlés végén köszönetet szavaztak az elnöknek táradozásáért és ezzel az elnök a gyűlést 3 óra tájban be-rekesztette.

Adja a jó Isten, hogy a kongresszuson érvényre jutott szép és nemes eszmék mielőbb valósuljanak!

Tíz éves jubileum.

A piski-i róm. kath. hitközség Szent-István első szent királyunk ünnepén ülte meg fennállásának tíz éves jubileumát összekötvé az ezeréves ünnepel.

Az idei Szent-István napján mult ugyanis 10 éve, hogy kegyelmes főpásztorunk Lönbart Ferenc erdélyi Püspök úr ő nagyméltósága fejedelmi bőkezűséggel díszes templomot és plebánialakot építtetett és lelkészszé tőtisztrelendő Jancsó Ernő nagyszabasi terézvárosi plebános nevezte ki.

Az apostoli buzgósággal alapított új egyházközség, amely szilárd alapra fektette a bőkezű Főpásztor, ép oly gyorsan fejlődött és erősödött a rövid 10 év leforgása alatt. A csekély lélekszám ma már 1600-ra növekedett, a templom vagyona, mely főpásztori kegyes adományból kezdetben is igen tekintélyes volt, az egyház — tekintettel a folyton szaporodó lakosokra, — biztos jövedelméből évről-évre gyarapodik.

Piski közönsége impozáns módon adott kifejezést örömeinek és tiszteletének. Az istentisztelet előtt Vass Albert dr., gyulafehérvári tanár úr mély vallásosságtól s hazafiasságtól áthatott szent beszédet tartott, mely nagy hatással volt a templomot zsúfolásig megtöltött díszes közönségre. Az ünnepi szent mise után ft. Jancsó Ernő alesperes-plebános tisztelői megjelentek a plebánián, hogy a derék plebános iránti tiszteletüket tolmácsolják. Így megjelent az egyháztanács teljes számban, melynek élén Paulik József templomgondnok szép szavakban üdvözölte az ünnepeltet. A községi előjáróságot Lichtensteiger Albert községi bíró vezette. Megjelent az állami iskola tanító-kara is Ulrich igazgató tanító vezetése mellett, ki a plebános urat, mint iskolai hitoktatót is üdvözölte. Végül a vasúti osztályok főnökei adtak tiszteletüknek és jó kívánásaiknak kifejezést.

Ismerőseinek tiszteletére az esperes-plebános úr délelben fényes ebédet adott, melyen 28-an vettek részt s melyen, hogy szellemes pohárköszöntők is voltak ez nagyon természetes. Virágoztek a történeti nevezetességű Piski. Faxit Dens!

Domján Alajos.

Vidéki levél.

Főtisztelendő Szerkesztő Ur!

Messze az ország közepétől, bércek és magas havasok alján, elszigetelten tekszik Magyar-Lápos nagyközség, melynek 2200 lelket számláló lakói között róm. kath. hívek is vannak, s habár kevés is számuk, néha néha mégis életjeit adnak magukról s megmutatják a világnak, hogy nemcsak a nagytömegű, de a kicsiny borsbain is meg van az erő, melylyel ételeinket fűszerezünk kell!

Egy ilyen kicsiny borsbain, — kevés kath. hívő által fűszerezett nagy nap volt f. évi augusztus 20-a, dicső apostoli első szent királyunknak sz. Istvánnak ünnepe, a melyen kis községünk róm. kath. hívei örökre feledhetlen ünnepet tartottak.

Ugyanis Eszterházy István gróf úr ő méltóságának, mint helybeli nagybirtokosnak és egyháznak hatalmas pártfogójának áldozatkészségéből, a templomnak egy sugár tornya építetik, s erre az égfelé mutató szent kereszt, az irt napon nagy ünnepek között tetetett fel.

Ezt megelőzőleg az ünnep lefolyása a következő volt: A torony mellett felállított művészi állások legfelső része, zöld galyakkal volt feldíszítve, mintegy figyelmeztetésül, hogy minden ember oda figyeljen, hova megváltásunk jelvénye a sz. kereszt lesz elhelyezve, s már messziről hirdesse a híveknek, hogy ma rendkívüli ünnepre van az előkészület megtéve.

Reggel 1/2 órakor volt az első barangozás, mit egy mozsárgyú dörgése tett ünnepiesebbé. A második barangozásnál két lövés s 10-kor az összeharangozásnál három ágyulövés hirdette a nagy nap jelentőségét.

Ekkor a zöld galyakkal feldíszített kis templom úgy megtelt mindenféle felekezetből s a hivatalnok seregből összegyűlt díszes közönséggel, hogy bizony kevés szabad tér maradt a templomban tisen.

Szent mise előtt, nagyszabású beszédet mondott Miklós Albert plebános úr, ki az ünnep méltóságához mérten, Szent István első apostoli királyunkat dicsősíté, a kinek köszönhetjük, hogy ezeréves fennállásunkat ez évben megünnepelhetjük.

A jelenvolt sok ref. vallású hallgató is megtanulhatta a mai napon, hogy mily nagy érdemei vannak a szent királynak, Magyarország ezeréves életében s bálával kell hogy megemlékezzék egy ilyen sz. királyról, aki a haza fennmaradását, magasztos ténykedéseivel, örökre biztosította.

Ezután hozzá kezdett M. A. plebános úr az ünnepi szentmise elmondásához, melynek több részei alatt az ágyúdörgések megrázkódtatták a levegőt s mintegy jelezve: hogy a mai napon kettős ünnepet ül, M.-Lápos róm. kath. hitközsége.

S hogy a sz. mise még ünnepiesebbé tétessék, Úrfelmutatás után dr. Lauka József kir. aljbíró orgona, és Leneky Antal hegedű kísérete mellett, egy gyönyörű, művészies dallamú latin éneket „Cantate Domino“t énekelt, az ő szép s valóban iskolázott bariton hangján.

Sz. mise végeztével, M. A. plebános úr, az oltár lépésőjéről, az egész mise alatt a szentélyben felállított s toronyra teendő megaranyozott díszes keresztet szentelte meg, elmondván gyönyörű beszédében a sz. kereszt titkait és jelentőségeit s megmagyarázta, hogy mi r. katolikusok nem vagyunk képimádók — mint azt némelyek még ma is állítják rólunk — hanem csak tiszteletben tartjuk a képeket, mely tisztelet arra irányoztatik, a kit maga, a kép ábrázol.

Elvégződven a megáldási szertartás, a megszentelt keresztet csiga segélyével felhúzták a templom tornyára, s elhelyezték a már előre elkészített helyre; — ezalatt az ágyúdörgés időnkint, s az önkéntes tűzoltó zenecsapat által előadott s jól betanult zenedarabok hirdették, hogy nagy és magasztos ünnepet szentelünk ma az Urnak!

Mikor a szent kereszt teljesen be volt helyezve, a torony csucsán levő tetőbe, Szilvási Pál, az építő ácsmester, három pohár bort köszöntött el a torony tetején levő állványról: az 1-sőt a házára és királyra, a 2-kat Eszterházy István gróf ő méltóságára, mitn a torony építőjére, a 3-kat a magyar

lápási róm. kath. bivekre mint egyházközségre. Igen természetes, hogy a templom előtti téren jelen volt sokaság hatalmas éljen kiáltásokkal viszonozta a felkőszöntőket.

Igy folyt le kis községünkben az 1896-ik évi szent István napja, melynek főtenyerzője Esterházy István gróf úr ő melósága, kit az Eg. Úra, még sokáig éltesse és tartson meg állandó jó egészségben, hazánk és r. k. hitközségünk öröme és boldogítására!!

Lebedy János.

Prímícia.

Lélekiemelő kettős ünnepnek volt szentantuja Kászon-Ujtalu község folyó hó 15-én. A kath. bivő ezen annyira magasztos ünnepén mutatta be ugyanis első szt. mise áldozatját Szilveszter Ferenc, Bécsben végzett és újonnan föl. szentelt pap, e községnek jeles képzettségű fia. Az ünnep a boldogszonyi búcsú kikerülése végével kezdődött. A primiciás kísérve Veress István helybeli plebános úrtól mint manufactortól s Kovács Elek nyug. polyáni esperes plebánostól, Albert Mihály helyben lakó nyug. paptól, továbbá Albert Zsigmond nagy-kászoni s Nagy Antal berecki káplánoktól s Ráduly Simon és Gábor József papnövendékektől, a feldíszített és zsufolással telt templomba lépven, leborult a szentvédésnek fája előtt és előbb hátát adva a Mennyei Atyának, hogy ezt a napot megérni engedte, a misét megkezdette. A toll nem képes leírni azon meghatottságot, a mely mindenkit eltozott akkor, midőn a primiciás a legelső „Gloriat“ az íbletségtől remegő ajkakkal elmondotta.

Ezek szívéből szállott akkor az ima a Mindenek Urának számolýához, ugyanez kérésrel, ugyanez szívbéli óhajással, hogy az ég Úra a primiciásnak adjon kötelmeiben bü kirtartást és életében zavartalan boldogságot!

Evangelium után nagyontisztelendő Nagy Antal berecki káplán az ünnep méltóságának megfelelő beszédben fejtegette a pap iránt tartozó tisztelet és szeretetet, majd pedig a primiciás felé fordulva figyelmeztette őt papi kötelmeire, az egyházi élet nehézségére, de egyúttal annak magasztos voltára is s imádkozott azután, hogy az ég áldása kísérje minden lépésén s tartsa meg sokáig Isten e nemes község büszkeségére.

Mise végével új megindító jelenet következett, a mely könnyeket fakasztott még a legkeményebb szívű szemciből is, a midőn az új misés megáldotta paptársait, ősz szüleit és rokonait.

A szent ténykedések végzésével következett a főtiszt. plebánosnak a primiciázott tiszteletére adott fényes ebéde, a mely alatt az új misés hátaltel szavakkal emlékezett meg az érdemekben megöszült agg Főpásztorról nagyméltóságú Lónhart Ferenc püspök úrról. Ugyancsak ezt egy második beszéde követte a primiciázottak és ez alkalommal főtiszt. Veress István plebános vendégszeretetét köszöni meg és sokszor tanúsított jószágáról hálásan emlékezik meg. Ebéd közben egymás után mondtak a toastok, a melyek közül főleg Veress István plebánosé a primiciázottra és oltáryára tüntek ki.

Estefelé az új misés szülőházához ment az asztaltársaság javarésze s úgy 9 óra felé távoztak el a távolabb lakó vendégek.

Kivánjuk, hogy az ég adja szt. malasztját az új misésre és koszorúzza meg majdan fáradságát!

Kis Orion.

I R O D A L O M.

* **A „J6 Pásztor“**: XIV-ik évfolyam X.—XI. Szept.—Okt. füzete a következő tartalommal jelent meg: 1. Örangyalok vasárnapjára. (Vege.) Epölyi Ferenc-től. 2. Pünkösöd u. XV. vasárnapra. A katolikus temetésekhez fűződő vallási igazságokról Totola Lajostól. 3. Kisasszony napra. Méltán nevez-e a lorettói litánia Máriát a hajnal csillagának? Totola Lajostól. 4. Mária neve napjára. (Pünkösöd u. XVI. vas.) Szűz Mária sz. nevének I. jelentőségéről, II. erejéről. Sipos Agostontól. 5. Sz. kereszt felmagasztaltatása napjára. A sz. kereszt a mi biztos vezérünk az életben és halálban. Pintér Rafaeltől. 6. Pünkösöd u. XVII. vasárnapra A felebaráti szeretet parancsáról: szeresd felebaratodat mint tenmagadat, Totola Lajostól. 7. Pünkösöd u. XVIII. Vasárnapra, a következő azaz XII. füzethen. (Tévedésből kimaradt.) 8. Szent Mihály napra. Sz. Mihály hű maradt Istenhez és küzdött Lucifer ellen. Vegyünk példát róla! Lepsényi Miklóstól. 9. Pünkösöd u. XIX. vasárnapra. Oktalanul cselekszünk, ha egyetlen balbatatlan lelkünk üdvösségét elhanyagoljuk. Schultz Károlytól. 10. Zászlószentelésre. A zászlók rendeltetéséről Totola Lajostól. 11. Szent Ferenc napjára. Szent Ferenc hasznól Isten Fiához. Padányi B. M. u. Lepsényi Miklóstól. 12. Olvasás B. Asszony ünnepe. Mire kell gondolnunk s mit kell különösen megfontolnunk a sz. olvasó elmondásánál Sipos Barnától. 13. Pünkösöd u. XX. Vasárnapra. Jézus Krisztus a betegek és haladóklok vizgatására. Totola Lajostól. 14. Harangszentelésre. A harang rendeltetéséről: Az élöket hívogatom: a holtokat megsíratom: a felhőket elosztatom. Totola Lajostól. 15. Pünkösöd után XXI. vasárnapra. Van Isten, aki uralkodik; ő igazságos bíránk. † Körész Kelemtől. 16. Kántortanító beigtatásra. A kath. tanító kötelmeiről a templomban és az iskolában. Totola Lajostól. Szives pátolásra ajánljuk e folyóiratot, amely beszédeknek tartalmassága által a főt. papság hitszónoki igényeit kielégíti. Előfizetési ára egész évre 5 frt. Megrendelhető: Pozsony, ferenciek.

* **Borromaeus.** Kat. hitszónoklati havifolyóirat. Szerkeszti és kiadja: Nagy Antal györi szentszéki ülnök, zsinatvizsgáló, ó-szönyi plebános, a Szent István-Társulat irodalmi s tudományos osztályának tagja. 1. Keresztény tanítások: VI. A bérálás szentségéről. (Előkészítő oktatások bérálásra. Folytatás.) Nagy Antal szerkesztőtől. 2. Pünkösöd után XV. vasárnapra: (Örangyalok ünnepén.) Kötelmeink örangyalunk iránt. Veninger Ernő szendi plebánostól. Példák a vasárnapi szentbeszédhez 3. Kisasszonynapra: Mária kintüntetése és tisztelete mint a nőem kintüntetése és oltalombavétele. Mladoniczky Ignác, székesegyházi kanonoktól. 4. Pünkösöd után XVI. vasárnapra: Mit nézünk embertársainkban? Kovács Lajos, gyömörei plebánostól. 5. Mária neve napjára: Mária nevénapja az örömeink és a bánának az ünnepe. Nemeskey Andor nagyváradújvárosi plebánostól. 6. Pünkösöd után XVII. vasárnapra: A főparancsolatról. Lévy Mihály, újszászi plebánostól. Példa a vasárnapi szentbeszédhez. 7. Pünkösöd után XVIII. vasárnapra: Az egymásért való imádság példái az égben és

a földön. Horváth Lajos, győr úvárosi plebánostól. Alkalmiak: Bacsunapra: (Szent kereszt fölmagasztalása ünnepén.) Miért szeressük a szenvedések keresztjét? Nagy Antal, szerkesztőtől. Példa az ünnepi szentbeszédhez. 9. Bacsunapra: (Szent Gellért ünnepén.) A hit bátor megvallásának kötelméről. Riesz Gáspár, fakerti esperes plebánostól. A győregyházmezei hatóság engedélyével. Előfizetési ár: egész évre 4 frt = 8 korona.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A székesegyház restaurációja.** Úgy látszik ősi emléktünk, az országos nevezetességű remek székesegyházunk rég várt jobb napok előtt áll, a menyinyben országos költségen való stylszerű teljes restaurációja van tervbe véve. Az előkészületi munkálatok meg is kezdődtek, s már napok óta szorgalmasan és ámbitionál dolgozik Csányi Károly budapesti jeles tehetségű fiatal építész a templom felvételével.

— **Áldozati kenyér.** E cím alatt a „Közművelődés“ multkorai számában egy plebános úr ajánlja, hogy a szent miséhez szükséges ostyákat Alsó-Ausztriából szerezzik be: főlöszleg oly messzire mentünk; hiszen azokat az erdélyi egyházmegyében is könnyen beszerezhetjük. Az egyházmegyének majdnem minden részében vannak apácázárdák, a a nővérek saját kápolnáik számára ügyis sütnék ostyákat, kevés fáradsággal megtehetnék, hogy a köröyékbeli templomokat is ostyákkal ellássák, ha a plebános urak őket felkérlik. Természetes hogy a templom pénztárából az ostyasütésre különben is kintalt illeték ez esetben a zárdának lenne fizetendő. — st.

— **23 sajtó per.** Ez a szerény szám igen fontos figyelmeztető magyarország katholicizmusának. Nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy nyakig benne vagyunk a kulturkompf jótéteményében. U. i. a bpesti királyi ügyészség részéről, mint az *Alkotmányban* olvassuk, a sajtóbiróságnál jelenleg nem kevesebb, mint 23 sajtóper van bejelentve. Ebből 18 a „Magyar Néplap“, „Christliches Volksblatt“ és „Krestané“, 2 az Alkotmányé és 3 egy délután megjelenő napilapé. Hogy mi célja van a sok semmiért bejelentett sajtópernek, azt mindenki tudja, eltiporni, elnémitani azon diszsonáns hangokat, a melyek a magyar kereszténységet a mostani nehéz állapotokra figyelmeztetik. Azoban csalódnak, ha azt hiszik, hogy a sok sajtóperrel a keresztény sajtót elnémitják.

— **Beiratások.** A helybeli róm. kath. főgymnasiumban a beiratások az 1896/7 iskolaévre szept. 1. 2. 3. napjain történnek; még pedig az I. osztályba 1 én és 2 án a róm.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Pál Antal.

Szerkesztőtársak: Bálinth György, Péter János dr., Vass Albert, Zlamál Agoston.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.

kath. 3-án a másvallásukat fogják beírni. 6-án lesz a Veni Sancte. Ismét csak *vén rozoga gymnásiumunk* kénytelen magába fogadni a jelentkező tanulók egyrésztét, mert az egész felvenni lehetetlen. Pedig mily édes reménnyel voltunk! Azt ígérték, hogy a *millenionra* felépül az új gymnásium; ki is költöztették a régi épületekből a bérloket... s most egyenkint ismét költöznek vissza oda a colonusok... mi pedig, mint az örlő szű a szemöldök fában, elmékedtük azon: *mi ennek az oka.*

— **Helyreigazítás?** A mult számban közölt ünnepi referadára a következő helyreigazítást kaptuk, melyet az író kéréséhez híven saját reputációja (és tudósítók óhajára az ő reputációja) érdekében is minden további kritika nélkül teljes hűséggel közlünk: „Mélyen tisztelt szerkesztőség! A „Közművelődés“ legutóbbi 34. számában, a „Különfélék“ rovatában, engemet igen érzékenyen érintő sorok láttak napvilágot, elnevezvén engemet azokban „gott erhaltes“ kántornak, figyelmeztetéssel egyszersmind az esztergomi millenárius ünnepélyek alkalmával fölmerült hasonló eset következményeirel — Épen azért reputációm érdekében és a méltányosság elvénel fogva kérem a mélyen tisztelt Szerkesztőséget a következő sorok közzétételére: Mindenek előtt határozottan *tagadom*, hogy én az „Agnus Dei“ alatt „Gott erhalte“t *játszottam* volna Hisz *csakis* „Praeludium“ gyanánt és ezt is „pianissimo“ *játszottam* „Agnus Dei“ előtt és *alatt*, azután a megfelelő egyházi latin éneket. Nem kellene mindent a chauvinizmus sötét szemüvegén nézni (ne te ne! Sz.) és ezen bebatás alatt megítélni. — Az egyházi zeneirodalom ismerete úgy látszik éppen nem a legerősebb oldala a fentti hírek közlőjének, minthogy csak egy kis zeneérzék kell és azonnal megszűnik minden félreértés. Minden további félreértés kikerülése végett ajánlani bátorodom a Zangl-féle „Harmonie Messe“ (Es Dur, Opus 28.) „Agnus Dei“re vonatkozó részét és akkor azonnal beláthatja tisztelt cikkéző az annyira gyűlölt és *némely túlbuzgó hazafiakat megbokrosító*, sőt *mondhatni némelykor meg is vadító* „gott erhaltes“ *motivumokat.* (Hm! Sz.) Egyáltalában én nem „Gott erhalte“t *játszottam* s nem énekeltem, ezt csak is a rossz akarat foghatja reám, *hanem* „Praeludium“ gyanánt, magyar szöveg szerint „Tartsa Isten, óvja Isten“ című és felséges uralkodó házunk szokásos *hymnusának*: a bivatolt Zangl-féle misében előforduló *részletét**) és ekkor elesik azon megjegyzése s tiszt. cikkirónak, mintha én ezen játékkal ő felsége szünetése napján tüntetni is akartam volna. Különben maradtam tisztelettel Resch L. György.”

*) N. b. a zenekarok által játszani szokott egész terjedelmében v. i. 4. vers sornak megfelelő befejezett részt. Bettiszedő.